

ODREDNICE USPJEŠNOSTI U UČENJU ČITANJA U PRVOME RAZREDU: JEDNOGODIŠNJE PRAĆENJE

MIRA ČUDINA - OBRADOVIĆ

primljeno: travanj '99.
prihvaćeno: studeni '99.

Provedeno je jednogodišnje praćenje učenika prvog razreda od njihovog zadnjeg mjeseca boravka u vrtiću do kraja 1. razreda (N=119, Ž=65, M=54), prosječne dobi 6 godina i 7 mjeseci. Cilj istraživanja bio je pronaći prediktore uspješnosti u čitanju na kraju 1. razreda. Uspješnost u čitanju definirana je prema šest različitih kriterija: brzina, točnost, razumijevanje, glatkoća, polugodišnja ocjena iz hrvatskog, završna ocjena iz hrvatskog jezika na kraju 1. razreda. Varijable-prediktori definirane su u 3 bloka: (1) roditeljska uključenost, kojemu pripadaju varijable predškolsko znanje veze glas-slovo i roditeljski angažman u djetetovom školskom napretku; (2) djetetovo kognitivno funkcioniranje, u koji pripadaju varijable inteligencija, prostorna orijentacija, kratkoročno pamćenje (vidno i slušno); (3) djetetova fonološka osjetljivost, u koji pripadaju varijable slijevanje prvog fonema i ostatka, slijevanje fonema u riječ, segmentacija riječi na foneme, prepoznavanje prvog fonema, slijevanje fonema u pseudoriječ i izostavljanje prvog fonema. Provedeno je 6 hijerarhijskih multiplih regresija, a svaka od regresijskih jednadžbi testirala je prinos triju blokova nezavisnih varijabli jednom od 6 kriterija postignuća u čitanju. Najutemeljeniji rezultat istraživanja pokazuje da su mjere čitačke aktivnosti koje odražavaju smisleno čitanje (glatkoću, razumijevanje i ocjene iz hrvatskog jezika) najviše pod utjecajem varijable "predškolsko znanje veze glas-slovo", dok doprinos varijabli fonološke osjetljivosti nije bio značajan. Snažan doprinos roditeljskog angažmana u djetetovom školskom napretku izražen je samo u kriteriju školskih ocjena. Ti su rezultati u skladu s onim podacima prijašnjih istraživanja koja tretiraju čitanje kao proces traženja smisla u tekstu, a ne kao vještinu dekodiranja pojedinačnih riječi.

Mnogobrojni istraživački rezultati slažu se o postojanju nekoliko neizostavnih odrednica uspješnosti u učenju čitanja. To su ponajprije: razina općeg kognitivnog funkcioniranja (Stanovich, 1988; Morris, Stuebing i sur., 1998), kratkoročno pamćenje i prostorna orijentacija (Stanovich, Siegel i sur., 1997; Morris, Stuebing i sur., 1998; Salonen, Lepola, & Niemi, 1998); bazična percepcija govora (McBride-Chang i sur., 1998), znanje korespondencije glasova i slova (Stevenson & Newman, 1986; Wagner, Torgesen, Rashotte, Hecht i sur., 1997) i fonološke vještine (Goswami & Bryant, 1990). Osobito su se fonološke vještine pokazale važnim preduvjetom za uspješno ovladavanje vještinom čitanja, budući da su one neophodne u dešifriranju riječi, tj. za uočavanje korespondencije glasa i slova (Whitehurst & Lonigan, 1998; Snowling, 1996). Sve je veći broj istraživanja koja ukazuju na središnju važnost fonoloških vještina, prema kojima je ona kritični ele-

menat u procesu usvajanja vještine čitanja (Wagner, Torgesen, Rashotte i sur., 1997; Wagner, Torgesen, Laughon, Simmons & Rashotte, 1993; Muter, Snowling & Taylor, 1994; Nation & Hulme, 1997; Muter i sur., 1997; Goswami & Bryant, 1990). Tako djeca koja nauče čitati prije škole pokazuju izrazito snažnu fonološku osjetljivost svih oblika (plitku, srednju i duboku /Stainthorp & Hughes, 1998/), a djeca s teškoćama u usvajanju čitanja mogu, ali ne moraju pokazivati različite stupnjeve kognitivnih zaostataka, no izrazito je za njih tipičan nedostatak fonoloških vještina u kombinaciji s nedostatnim kratkoročnim pamćenjem i/ili poremećenim prostornim snalaženjem (Morris, Stuebing i sur., 1998).

Također, mnogi su dokazi da je izravno podučavanje u rastavljanju riječi na glasove (učanjem korespondencije glas/slovo) neizo-

Dr. sc. Mira Čudina-Obradović, psiholog, izvanredni je profesor na učiteljskoj akademiji, Zagreb, Savska 77